

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

EÜ määruse nr 999/2001 muudatus - söötmisekeelu leevendamine

TSE määrusest

Olga Piirik-Laiho
Põllumajandus-ja Toiduamet
Loomatervise- ja heaolu osakond
27.10.2021

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

1. Sissejuhatus
2. TSE ja BSE
3. TSE määrus
4. Söötmissioneeld
5. LKS kategooriad
6. Lihakondijahu
7. Söötmissioneelu leevendamine
8. Uued nõuded söödakäitlejatele

Sissejuhatus

- Loomatervis vs rahvatervis
- Zoonoosid - haigused mis on ühised inimestele ja loomadele
- Haigustekitajad võivad kas otseselt või keskkonna vahendusel kanduda ühelt loomalt teisele, samuti loomalt inimesele ja vastupidi – loomalt inimesele (nimetatakse zoonoosid).
- Sealhulgas on veiste spongiosne entsefalopaatia ehk BSE

TSE - BSE

- Transmissiivsed spongiformsed entsefalopaatid (edaspidi TSE) on kõik loomadel esinevad nakkusliku valguosakese ehk priooni tekitatud ajukahjustustega kulgevad ning surmaga lõppevad haigused. Haigust iseloomustavad käitumishälbed, närvinähud ja lõpuks surm.
- BSE –Veistel esinevat TSE-d nimetatakse veiste spongiformseks entsefalopaatiks (edaspidi BSE) ehk hullu lehma tõveks. BSE on täiskasvanud veistel esinev prioonhaigus, mida iseloomustavad käitumishälbed, närvinähud ja surm.
- Eestis pole BSE-d diagnoositud. Eestil on väheolulise BSE-riskiga riigi staatus.
- Skreipi –Lammastel ja kitsedel esinevat TSE-d nimetatakse skreipiks e kratsimistõveks ning seda tuntakse TSE-dest kõige kauem. Skreipi esineb üldjuhul 2–5-aastastel loomadel.
- CWD –hirvlastel esineb hirvlaste krooniline kurtumushaigus
- TSE-d esineb ka kassidel ja naaritsatel
- CJD- inimestel esineb haigus nimega Creutzfeldti-Jakobi tõbi

Haiguse levikuteed

- Kõikide sõraliste haigestumise põhjuseks oli neile liha-kondijahu söötmine.
- Haiguse peiteaeg on väga pikk, kestab aastaid.
- PTA kodulehel on rohkem infot:
- Link: <https://pta.agri.ee/veiste-haigused#veiste-spongiformne->
- BSE epideemia algas Inglismaal 1990 –te lõpus.
- Arvatakse, et skreipi nakatunud lammastelt saadud lihakondijahu söötmine veistele põhjustas BSE tekkimist.
- Inglismaal avaldusid 1995. aastal noorukitel esimesed CJTga sarnanevad juhud, mille põhjustajaks arvatakse inimesele levinud hullu lehma tõbi. Haiguse esmased sümptomid on käitumis-, koordinatsiooni- ja tundlikkushäired.
- Hetkel on BSE epideemia lõppenud, aga rahva- ja loomatervise nõudeid peab kindlasti järgima, kuna väike risk on alati olemas.

BSE pilt- Hullulehmatõve tõttu seismisvõime kaotanud veis

Allikas: wikipedia

Skreipi

- Skreipi esineb üle maailma ja sellest on teatatud enamikus Euroopa riikides.
- Kõige rohkem on seda haigust täheldatud Küprosel.
- Kuigi inimesed on looduslikult esineva skreipiga kokku puutunud üle 250 aasta, puuduvad epidemioloogilised tõendid, mis seostaksid skreipit otseselt inimestel esineva spongioosse entsefalopaatiaga.
- Eestis on diagnoositud ainult skreipi atüüpilise vormi esinemist
- 2010-2011.aastal ühes karjas vanadel loomadel
- atüüpiline skreipi ei ole nakkuslik vorm

TSE määrus

- Määrus nr 999/2001, nn „TSE määrus“ - EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 999/2001, 22. mai 2001, millega sätestatakse teatavate transmissiivsete spongiossete entsefalopaatiate vältimise, kontrolli ja likvideerimise eeskirjad
- Otsekohalduv määrus Euroopa Liidu Liikmesriikidele
- Muudetud mitmeid kordi (palun vaadata konsolideeritud versiooni)
- Link Eur-lex andmebaasis:
- [EUR-Lex - 02001R0999-20210907 - ET - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

Söötmissioneeld (ingl.keeles: feed ban)

- Söödakeeld (*inglise keeles: feed ban*)
- Pikk ajalugu, tuleneb TSE määrusest
- TSE määruse Artikkel 7
- Loomasööta käsitlevad keelud
 1. Loomadelt saadud valkude söötmine mäletsejalistele on keelatud.
 2. Kooskõlas IV lisaga laiendatakse lõikes 1 sätestatud keeldu muudele loomadele kui mäletsejalistele ning seda piiratakse selles osas, mis puudutab nende loomade söötmist loomsete saadustega.

Loomsete kõrvalsaaduste (LKS) kategooriad

- **LKS määrus:** EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EÜ) nr 1069/2009, 21. oktoober 2009, milles sätestatakse muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste ja nendest saadud toodete tervise-eeskirjad ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1774/2002 (loomsete kõrvalsaaduste määrus)
- Loomsed kõrvalsaadused liigitatakse kategooriatesse vastavalt inimeste ja loomade terviseriski tasemele kooskõlas artiklites 8, 9 ja 10 sätestatud loeteludega.
- LKS kategooriad jaotatakse TSE riski järgi:
 - 1. kategooria
 - 2. kategooria
 - 3. kategooria

LKS- 1. kategooria

- Järgmiste loomade terved kehad ja kõik kehaosad, sh toornahad ja nahad:
- i) TSE kahtlusega loomad vastavalt määrusele (EÜ) nr 999/2001 või loomad, kellel on TSE esinemine ametlikult kinnitatud;
- ii) TSE likvideerimise käigus hukatud loomad;

- inimestele või loomadele nakkavate haiguste kahtlusega metsloomad;
- b) järgmine materjal:
 - i) määratletud riskiteguriga materjal;
 - ii) surnud loomade terved kehad või kehaosad, mis sisaldavad kõrvaldamise ajal määratletud riskiteguriga materjali
 - ii) surnud loomade terved kehad või kehaosad, mis sisaldavad kõrvaldamise ajal määratletud riskiteguriga materjali;
- jms.

LKS- 1. kategooria

Määratletud riskiteguriga materjal

- „määratletud riskiteguriga materjal“ on TSE määruse V lisas märgitud koed.
- Väheolulise BSE riskiga liikmesriike käsitlevad erinõuded
 - a) veiste puhul
 - i) üle 12 kuu vanuste loomade seljaaju ja kolju, sealhulgas aju ja silmad ning välja arvatud alalõug;
 - b) lammaste ja kitsede puhul üle 12 kuu vanuste loomade või juba lõikunud jäävlõikehambaga loomade kolju, kaasa arvatud aju ja silmad, ning seljaaju.

LKS - 2. kategooria

- Näited:
- Sõnnik
- 2. kategooria materjali alla kuuluvad näiteks loomsed kõrvalsaadused, mis sisaldavad saasteaineid või ravimijääke.
- Neid materjale on keelatud kasutada põllumajandusloomade, va karusloomad, sööda tootmisel.

LKS- 1. ja 2. kategooria lihakondijahu

- Lihakondijahu inglise keeles: meat- and – bone meal
- Vastavalt loomsete kõrvalsaaduste määrusele (EL) nr 142/2011 on liha-kondijahu loomne valk, mis on saadud 1. ja 2. kategooria materjali töötlemisel.
- NB! Lihakondijahu söötmine põllumajandusloomadele on keelatud!

3. Kategooria (LKS määrus artikkel 10)

- 3. kategooria materjal sisaldab järgmisi loomseid kõrvalsaadusi:
- a) tapetud loomade rümbad ja loomade osad ning tapetud ulukite kehad või kehaosad, mis on kõlblikud inimtoiduks vastavalt ühenduse õigusaktidele, kuid mida ei kavatseta ärilistel kaalutlustel kasutada inimtoiduks;
- b) rümbad ja järgmised osad, mis pärinevad tapamajas tapetud loomadelt, mis on tapmiseelse ülevaatusel põhjal tunnistatud inimtoiduks kõlblikuks, või kehad ja järgmised kehaosad ulukitelt, mis on vastavalt ühenduse õigusaktidele tapetud kasutamiseks inimtoiduks:
 - i) selliste loomade rümbad või kehad ja kehaosad, mis on tunnistatud inimtoiduks kõlbmatuks vastavalt ühenduse õigusaktidele, kuid millel ei ilmne mingeid inimestele või loomadele nakkavate haiguste nähte;
 - ii) lindude pead;
 - iii) järgmiste loomade toornahad ja nahad, kaasa arvatud nahalõiked ja -jääd, sarved ja jalad, kaasa arvatud randme- ja kämbalaluud, põiad, põiapärad ja varbalülid:
- – loomad, kes ei kuulu TSE suhtes uurimist vajavate mäletsejaliste hulka, jms..

LKS - 3. kategooria

- Kui teatud loomseid kõrvalsaadusi on lubatud kasutada inимtoiduks, see tähendab, et on **lubatud kasutada ka põllumajandusloomade sööda tootmiseks**.
- 3.kategooria materjal peab pärinema tapamajast.
- 3. kat LKS kasutatakse söödamaterjali toorainena (tootmine peab vastama LKS nõetele)
- Söödamaterjal: Töödeldud loomne proteiin (näiteks kalajahu, putukajahu, sigadelt ja lindudelt saadud töödeldud loomne proteiin)
- Söödamaterjali kasutatakse segasööda tootmises (tootmine peab vastama sööda valdkonna nõuetele)

3.kategooria

- Tootmise ahel:
 1. Tapamaja
 2. LKS käitlemisettevõte
 3. Söödakäitleja (söödatehas ja loomapidaja kes omab lubatud loomseid proteiine sisaldava sööda tootmise ja söötmise luba)

Söödakeelu leevendamine

- The TSE Roadmap 2, 2010-2015 (TSE teekaardi juhised)
- Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) teaduslikud arvamused
- KOMISJONI MÄÄRUS (EL) 2021/1372, 17. august 2021, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 999/2001 IV lisa seoses keeluga sööta mittemäletsejalisi põllumajandusloomi, välja arvatud karusloomad, loomadelt saadud valkudega
- Kehtib alates 7. september 2021
- Lubab sööta lindudele sigadelt saadud töödeldud proteiini ja vastupidi:
- Sigadele sööta lindude töödeldud proteiini
- Mittemäletsejalistele sööta mäletsejalistelt pärit kollageeni ja želatiin
- Sigadele ja kodulindudele sööta putukatest saadud tooteid

Söödakeelu leevendamine

On võimalik juhul, kui:

- kogu söödatootmise ahelas (alates tapamajast ja LKS käitlemisettevõttest) ja söödatehases välditakse ristsaastumist ning
- sellega välditakse kannibalismi (liigisisest söötmist)
- võetakse söödaproovid söödaohutuse kinnitamiseks

NB! Keelatud on sigade proteiini söötmine sigadele ja lindude proteiini söötmine lindudele

Uued võimalused ja uued nõuded söödakäitlejatele

- PTA teavitas söödakäitlejaid (koduleht , teavituskiri)
- Nõuete loetelu on uues määruses
- Sidagelt ja lindudelt pärineva töödeldud loomse proteiini kasutamine segasööda tootmiseks on lubatud ainult „füüsiliselt eraldatud rajatises“ (*määrus*)
- Proovide võtmine, et teha kindlaks, et neis ei leidu mäletsejaliste ja/või sigade või kodulindude proteiine.
- NB! Ettevõtte peab taotlema PTA-lt luba. PõM määrus nr 28 „Töödeldud loomset proteiini, dikaltsiumfosfaati, trikaltsiumfosfaati või veretooteid sisaldava sööda tootmise ja söötmise loa taotluse sisu- ja vorminõuded ning taotluse menetlemise kord“

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

Aitäh!

olga.piirik-laiho@pta.agri.ee

feed@pta.agri.ee